

Vergaderjaar 1997–1998

25 898

Werkbezoek van een delegatie van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen aan het Verenigd Koninkrijk, ter oriëntatie op de ontwikkelingen in het hoger onderwijs aldaar

Nr. 1

VERSLAG

Vastgesteld 17 februari 1998

Van 6 tot en met 10 oktober 1997 heeft een delegatie van de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een werkbezoek gebracht aan het Verenigd Koninkrijk. De delegatie bestond uit: Van Gelder (delegatievoorzitter), Koekkoek (vanaf dinsdagochtend), Lansink (tot woensdagavond), J.M. De Vries en Jorritsma-Van Oosten. De delegatie werd ondersteund door de griffier van de vaste commissie, Mattijssen.

Doel van het werkbezoek was een beter inzicht te krijgen in de ontwikkelingen in het hoger onderwijs in het Verenigd Koninkrijk, mede naar aanleiding van het verschijnen van het rapport «Higher education in the learning society» dat in juli 1997 door de nationale onderzoekscommissie onder leiding van Sir Ron Dearing is opgesteld.

De delegatie heeft gesprekken gevoerd met Baroness Blackstone, Minister of State for Education, Sir Ron Dearing, Head National Committee of Inquiry into Higher Education, Prof. B. Fender, Head of the Higher Education Funding Council, Mrs Hodge Labour MP, Chair-person of subcommittee of Education, met vertegenwoordigers van diverse hoger onderwijsinstellingen en met verschillende ambtenaren werkzaam voor het hoger onderwijs van het Department for Education.

De delegatie kijkt terug op een zeer interessant en nuttig werkbezoek. Op deze plaats dankt de delegatie nogmaals de gesprekspartners voor de gastvrije ontvangst en de openheid in de gedachtewisseling, en de Nederlandse ambassadeur in Londen en zijn medewerkers voor uitstekende wijze waarop zij het werkbezoek hebben georganiseerd en begeleid.

De voorzitter van de delegatie,
Van Gelder

De griffier van de commissie,
Mattijssen

1. Inleiding

Er is voor gekozen dit verslag niet te laten bestaan uit een afzonderlijke weergave van de gesprekken die de delegatie successievelijk heeft gevoerd, maar op te stellen aan de hand van een aantal thema's die in de verschillende gesprekken aan de orde zijn gekomen.

2. Aanloop tot de huidige situatie van het hoger onderwijs

2.1 De positie van universiteiten in het VK

De ontwikkeling van het hoger onderwijs is in het Verenigd Koninkrijk deels langs andere lijnen verlopen dan die van het Nederlands hoger onderwijs. Van oudsher zijn de Angelsaksische universiteiten gebaseerd op het uitgangspunt van de liberal art, de persoonlijkheidsvorming, lichamelijke training en het ontwikkelen van normen en waarden, waarbij het verrichten van onderzoek door de onderwijsinstelling geen noodzakelijke voorwaarde is. Voor de Nederlandse universiteiten voortkomend uit de Noord-Europese universitaire traditie, wordt de koppeling van onderwijs en onderzoek van oudsher wel als noodzakelijke voorwaarde gezien voor volwaardig academisch onderwijs.

In het VK zijn de universiteiten veelal opgericht door (een groep) personen vanuit een bepaalde levensvisie of idealisme, waarbij de overheid ver op de achtergrond bleef. Alle hoger onderwijsinstellingen zijn onafhankelijke organen, wier positie is bepaald bij koninklijk besluit (charter of the Queen), met vele verschillende bronnen van inkomsten en een eigen controlerend orgaan. Door de autonome positie en de eigen missie en filosofie verschillen de universiteiten ook nu nog onderling sterk van karakter.

De delegatie is onder de indruk geraakt van het enthousiasme van de diverse vertegenwoordigers van de universiteiten. In alle gevallen wekten de vertegenwoordigers de indruk daadwerkelijk te staan voor de visie van waaruit hun universiteit is opgezet, en presenteerden zij met overtuiging en trots hun instelling. Al met al profileren universiteiten in het VK zich veel sterker vanuit hun visie, werkwijze of strategie dan de Nederlandse universiteiten.

2.2 Polytechnics werden universiteiten

Tot 1992 kende het VK naast universiteiten de Polytechnics eveneens instellingen voor hoger onderwijs. In de loop der jaren was het verschil tussen de universiteiten enerzijds en de polytechnics anderzijds echter steeds verder vervaagd. Sommige polytechnics verrichtten zeer hoogwaardig onderzoek of ontwikkelden onderwijsrichtingen die door universiteiten werden overgenomen bijvoorbeeld Bedrijfskunde. Het verschil in financiering – de polytechnics kregen minder geld – was begin jaren '90 dan ook niet langer gerechtvaardigd. Sinds 1992 kunnen de polytechnics zich daarom ook universiteit noemen en worden alle instellingen volgens dezelfde systematiek gefinancierd. Thans zijn er in het VK 52 «oude» universiteiten (waarvan 36 in Engeland) en 107 «nieuwe» universiteiten (waarvan 84 in Engeland). Het verschil tussen de oude universiteiten enerzijds en de polytechnics of nieuwe universiteiten anderzijds, is nog steeds groot.

2.3 Kostenstijgingen en bezuinigingen

Vergeleken met de rest van Europa is studeren in het VK relatief lang voorbehouden geweest aan de rijkere klasse. In 1991 presenteerde de regering een plan dat moest leiden tot de deelname aan het hoger onderwijs van 30% van de jonge bevolking in het jaar 2000. Tot verrassing

van de regering werd dit niveau echter al in het jaar 1993–1994 gerealiseerd. Al met al is de deelname aan het hoger onderwijs sinds de jaren '80 meer dan verdubbeld.

Omdat dit voor de overheid dreigde te leiden tot onaanvaardbare kostenstijgingen, zijn in de afgelopen jaren verschillende besparingsoperaties uitgevoerd. Deze operaties hebben geleid tot een besparing van de kosten per student met 40%, waardoor ondanks de verdubbeling van de studentenaantallen, de reële kostenstijging van het hoger onderwijs beperkt kon blijven tot 45%.

De National Committee on Higher Education concludeert in haar eindrapport dat de besparingen deels zijn gerealiseerd door het achterwege laten van noodzakelijke investeringen in de infrastructuur van het hoger onderwijs. Ook verschillende vertegenwoordigers van de universiteiten¹ waarmee de delegatie heeft gesproken, geven nu aan dat de bezuinigingen hebben geleid tot een aantasting van de kwaliteit van het onderwijs. Lange tijd hebben de universiteiten naar buiten toe evenwel de schijn opgehouden dat de kwaliteit niet aangetast werd, uit angst dat de instroom van studenten anders zou afnemen en daarmee hun inkomsten nog verder zouden teruglopen. Toen in 1995 echter opnieuw bezuinigingen werden aangekondigd was voor de universiteiten de grens bereikt: er ontstond een bijna vijandige houding van de universiteiten jegens de regering. Voor regering en parlement was dit het signaal dat er een fundamenteel andere aanpak van de financiële problematiek moest worden gevonden. Deze is gezocht in de instelling van de National Committee of Inquiry into Higher Education, de Dearing-Committee.

Intussen is bekend geworden dat de regering Blair 500 000 extra plaatsen wil realiseren in het hoger onderwijs. De instellingen hebben echter aangegeven dit niet reëel te vinden en een uitbreiding met een derde van dit aantal plaatsen het maximaal haalbare te vinden.

3. Financiering van het hoger onderwijs

3.1 De Funding Councils

De hoger onderwijsinstellingen worden gefinancierd via vier geregionaliseerde, onafhankelijke Higher Education Funding Councils (een voor respectievelijk Engeland, Wales, Schotland en Noord-Ierland). De Higher Education Funding Councils moeten opereren als onafhankelijk en neutraal orgaan tussen het Ministerie van Onderwijs en de hoger onderwijsinstellingen. De onderwijsinstellingen zijn voor gemiddeld 45% (afhankelijk van de mate waarin zij erin slagen andere inkomsten te genereren) van hun inkomsten afhankelijk van de Funding Councils. De Funding Councils hebben tot taak:

- het mogelijk maken van zo goed mogelijk onderwijs en onderzoek,
- het garanderen van rechtmatigheid van de uitgaven van de hoger onderwijsinstellingen, onder andere door een 3-jaarlijkse audit-cyclus
- informatieverstrekking aan studenten, publiek en universiteiten.

De Councils hebben tevens een adviesfunctie voor de Minister van Onderwijs. De adviezen zijn echter vertrouwelijk.

De sturing van de Councils door de Minister vindt plaats via de vaststelling van de hoogte van het beschikbare budget, de vaststelling van het aantal studentenplaatsen per jaar, de verhouding tussen onderwijs- en onderzoeksgelden en eventuele minimum aantal studenten per studierichting.

---

¹ De delegatie heeft gesproken met vertegenwoordigers van de volgende universiteiten: University of Westminster London, Open University Milton Keynes, University of North London, University College London, University of Exeter, University of Warwick.

3.2 Financieringsystematiek

De Higher Education Funding Council England (de Hefce) heeft voor het academisch jaar 1996/1997 circa 3,1 miljard pond uitbetaald aan de Engelse instellingen voor hoger onderwijs. Circa 70% hiervan is bestemd voor onderwijs, 20% voor onderzoek en 10% voor investeringen en overige activiteiten. Het geld wordt gegeven als een lump sum (voor zowel onderwijs als voor onderzoek). De universiteiten hebben de vrijheid om de middelen die zij volgens de berekeningswijze van de Hefce voor een bepaalde studierichting hebben gekregen, aan een andere studierichting uit te geven. In de praktijk blijken de berekeningsgrondslagen echter goed aan te sluiten bij de werkelijke verdeling van uitgaven per studierichting waardoor reallocatie meestal overbodig is.

De bijdrage voor het onderwijs wordt voor 95% bepaald door het niveau van bekostiging in het voorafgaande jaar (core) mits de instelling het aantal studenten per studierichting op peil houdt met een bandbreedte van 10%. Hierdoor is de continuïteit van de opleidingen in zekere mate gewaarborgd. Daarbij kan de Hefce per studierichting een minimum- en een maximum aantal undergraduatestudenten vaststellen. Ten opzichte van het voorafgaande jaar worden ten aanzien van de core-financiering twee correcties toegepast: een inflatiecorrectie en een efficiencykorting. De efficiencykorting varieert per instelling tussen de 0% en 3%: instellingen met lage kosten krijgen een lage efficiencykorting, instellingen met hoge kosten een hoge efficiencykorting.

De resterende 5% van de middelen wordt verstrekt op basis van concrete plannen voor uitbreidingen of bijzondere omstandigheden of projecten. De instellingen moeten daartoe biedingen doen, dat wil zeggen aangeven tegen welke prijs zij voor extra plaatsen in aanmerking willen komen.

De onderwijsfinanciering houdt geen rekening met specifieke kosten zoals bijvoorbeeld de «access-oriented» universiteiten die maken voor taallessen, kinderopvang of maatschappelijk werk. In die zin wordt in de overheidsfinanciering dus niet voorzien in middelen om zwakkere groepen bij het hoger onderwijs te betrekken. De Dearing-Committee heeft aanbevolen universiteiten die erin slagen studenten uit zwakkere milieus aan te trekken, te belonen met extra financiële middelen.

Met ingang van het volgend academisch jaar wordt de financierings-systematiek vereenvoudigd en meer gebaseerd op kwaliteitsindicatoren. De lump sum wordt dan opgebouwd op basis van vier indicatoren. Een aantal instellingen zal in aanmerking komen voor bijzondere financiering, zoals de conservatoria. Ook voor Oxford en Cambridge zal een bijzondere positie gelden, zij ontvangen gezamenlijk 45 miljoen pond ten behoeve van hun Colleges. Uit de gesprekken is gebleken dat deze vorm van financiering het verschil tussen de instellingen dreigt te bestendigen.

De financiering van het onderzoek is gebaseerd op de output (onderzoeksresultaten en publikaties). Daartoe wordt een visitatiecommissie ingesteld bestaande uit circa 10 academici. Deze outputfinanciering kan ertoe leiden dat bijvoorbeeld de ene universiteit wel 100 maal zoveel onderzoeksgelden krijgt als de andere universiteit.

Naast bovenvermelde onderwijs- en onderzoeksgelden verstrekt de Hefce middelen voor een aantal nationale faciliteiten, bijvoorbeeld de ontwikkeling van een netwerk voor ICT, voor enkele nationale bibliotheken of om via incidentele subsidies interessante ontwikkelingen te stimuleren.

3.3 Collegegelden

Naast de middelen van de Hefce ontvangen de universiteiten van de lokale autoriteiten collegegelden (tuition fees) voor iedere student die in de bevolkingsadministratie van die lokale autoriteit staat ingeschreven. Tot op heden is in het VK aan de undergraduate studenten zelf nooit collegegeld gevraagd voor undergraduate opleidingen (met uitzondering van niet-EU studenten). De Dearing-committee heeft voorgesteld om voor alle studies £ 1000 collegegeld te heffen. Het idee om voor dure studies meer collegegeld te heffen dan voor goedkope studies is niet overgenomen; voorkomen moet worden – naar het inzicht van de Dearing-Committee – dat studenten de studie kiezen die binnen hun financiële vermogens past in plaats van de studie die het best bij hun intellectuele vermogens past.

De Labour-regering heeft vooralsnog het voorstel voor het collegegeld aangepast in die zin dat een inkomensgrens wordt gehanteerd (minder draagkrachtigen hoeven geen collegegeld te betalen). Wel wil de regering het gift-deel van de studiebeurs afschaffen en de gehele studiebeurs als lening aanmerken. Studenten krijgen nu een beurs (lening) waarmee voor circa 50% van het levensonderhoud kan worden voorzien en kunnen – indien de ouders onvoldoende draagkrachtig zijn – een aanvullende beurs krijgen om in de rest van hun levensonderhoud te voorzien.

Tot op heden studeert de meerderheid van de studenten «slechts» voor de bachelorsdegree. Als gevolg van de moeilijke arbeidsmarktsituatie is echter de trend waarneembaar dat steeds meer studenten doorstuderen voor de postgraduate degree (masters). Voor de instellingen is dit interessant omdat het extra inkomsten met zich meebrengt en de status van de instelling verhoogt. De regering probeert deze trend te keren. Het is immers voor veel functies in de maatschappij voldoende als academici een bachelors-degree hebben en er zou een aanzienlijke besparing mee gerealiseerd kunnen worden. Tevens is de vraag aan de orde of de masters-opleiding niet beter gevolgd zou kunnen worden nadat afgestudeerden enige werkervaring hebben opgedaan.

Studenten krijgen slechts overheidsfinanciering voor het volgen van een studie aan een universiteit. Het is dus – behoudens bijzondere omstandigheden – niet mogelijk om zomaar aan andere universiteit de studie af te maken of een andere studie op te pakken. Door de intensieve toelatingsprocedure, waarbij in overleg met de student is onderzocht in hoeverre hij of zij daadwerkelijk geschikt is voor de beoogde studie aan de beoogde universiteit, is de kans op het kiezen van de «verkeerde studie» echter wel kleiner dan bij Nederlandse studenten het geval zal zijn. Uiteraard is het wel mogelijk dat universiteiten op individuele basis afspraken maken over uitwisseling van studenten.

4. Het genereren van extra middelen

De bezuinigingsoperaties van de afgelopen jaren en het huidige financieringsniveau hebben de universiteiten gedwongen extra financiële middelen te genereren. Dit is des te belangrijker doordat de autonome positie van de instellingen met zich meebrengt dat zij ook failliet kunnen gaan.

Belangrijke extra bron van inkomsten voor de universiteiten wordt gevormd door de buitenlandse studenten. Door middel van een actief internationaal wervingsbeleid proberen de universiteiten buitenlandse studenten te werven voor voltijdse en deeltijdse opleidingen of korte cursussen zoals de Summer-courses. Studenten uit de Lidstaten van de EU gelden voor wat betreft de financiering als studenten uit de VK, zij het dat de tuition-fee voor hen betaald wordt door de centrale overheid. De

studenten van buiten de EU zijn in financieel opzicht interessanter voor de universiteiten. Aan hen mogen de werkelijke kosten van het onderwijs worden doorberekend (voorbeeld: de universiteit van Westminster berekent een fee van 6000 pond per jaar) en kunnen zij worden toegelaten naast de maximum-aantallen studenten per studierichting.

Inkomsten kunnen uiteraard ook gegenereerd worden via verkoop van onderzoek aan met name de industrie en het bedrijfsleven. De University of Warwick heeft op dit punt veel bereikt. Hoewel pas 30 jaar oud, is deze universiteit inmiddels een even grote werkgever als bijvoorbeeld Jaguar of Landrover. Leidende principes van de University of Warwick bij haar ontwikkeling zijn:

1. nadruk op uitmuntendheid van onderwijs en onderzoek wat leidt tot meer onderzoek en onderwijs en dus tot meer geld wat weer kan worden geïnvesteerd in de kwaliteit
2. realiseren van business-operations gerelateerd academische activiteiten waardoor over een weer maximaal profijt ontstaat.

De inkomsten die gegenereerd worden via het commercieel onderzoek komen deels ten goede aan de faculteit die het onderzoek verricht heeft (incentive) en deels aan andere doeleinden binnen de universiteit. Op die manier kunnen commercieel minder interessante vakgebieden of activiteiten in stand gehouden worden wat ten goede komt aan de totale academische omgeving.

Om snel te kunnen inspelen op vragen uit het bedrijfsleven is de universiteit zelf ook in zekere mate bedrijfsmatig georganiseerd: de universiteit is opgedeeld in vier departementen die elk een Vice-Chancellor hebben die deel uitmaakt van het bestuur van de universiteit (naast de Registrar en drie overige niet-academische bestuursleden). De departementen hebben directe lijnen met de 28 faculteiten en 12 niet-academische instituten. De departementen hebben een hoge mate van zelfstandigheid waardoor zij snel beslissingen kunnen nemen, flexibel kunnen zijn en een sterke interne teambuilding hebben. Nadeel van deze constructie is dat de departementen neigen om intern gericht te raken, wat de samenwerking met de andere departementen moeilijker is.

Andere bron van extra inkomsten voor de universiteiten wordt gevormd door diverse fondsen (charity-funds) die een financiële bijdrage leveren aan onderzoek op voor hen relevant terrein. Uiteraard wordt ook een beroep gedaan op de EU-fondsen voor het hoger onderwijs. Verkoop van diensten, bijvoorbeeld medische onderzoeken voor de National Health Service levert eveneens extra middelen op. Ook zijn er universiteiten die aandelen uitgeven of middelen ontvangen van alumni.

5. Toelating en toegankelijkheid

De autonome positie van de universiteiten in het VK brengt met zich mee, dat zij ook zelf bepalen wie tot de universiteit wordt toegelaten. Aspirant-studenten melden zich gemiddeld bij zón 6 tot 8 universiteiten aan. De universiteiten kunnen studenten die voldoen aan hun toelatingscriteria (bijvoorbeeld aantal A-levels) uitnodigen om deel te nemen aan hun toelatingsprocedures. Op basis van brieven wordt een eerste selectie gemaakt. Vervolgens wordt op basis van gesprekken een nadere selectie gemaakt.

De University of Westminster en de University of North-London hebben nadrukkelijk als beleid dat zij ook oudere studenten en degenen die niet over een bepaald aantal A-levels beschikken kunnen toelaten. Deze universiteiten vervullen in Londen van oudsher een lokale functie om juist burgers in een achterstandsituatie aan het hoger onderwijs te laten deelnemen. Uiteraard wordt wel nagegaan of iemand de capaciteiten

heeft en wordt de student eventueel door middel van cursussen bijgespijkerd. Voorzieningen zoals kinderopvang en flexibele openingsuren zijn belangrijk voor de universiteiten die zich op deze doelgroep van studenten richten.

Een vanwege de overheid opgestelde ranking zoals in de Verenigde Staten plaatsvindt, kent het VK niet. Wel stelt de Times ieder jaar een ranking op van de onderwijs- en onderzoeksprestaties van de universiteiten. Deze ranking is mede van invloed op de keuze van aspirantstudenten voor een bepaalde universiteit. De maatstaf waaraan men de prestaties van de universiteiten relateert speelt in zo'n ranking uiteraard een belangrijke rol. Kritiek die door een aantal vertegenwoordigers werd geuit is, dat maatstaf bijvoorbeeld is het aantal afgestudeerden dat binnen x maanden een baan heeft gevonden. Daarbij kan de vraag gesteld worden of afgestudeerden van de gerenommeerde universiteiten Oxford en Cambridge zo snel een baan vinden omdat zij beter zijn opgeleid of omdat zij een beter netwerk hebben kunnen opbouwen. Ook de uitkomsten van de visitatiecommissies inzake onderwijs en onderzoek (beschikbaar via de Funding Councils) worden door aspirantstudenten betrokken bij de beoordeling van de universiteiten waar zij zich willen aanmelden.

Allochtonen zijn in het hoger onderwijs in het VK tamelijk goed vertegenwoordigd. De kosten van deelname aan het hoger onderwijs worden door hen veelal beschouwd als een goede investering in de toekomst. Blijkbaar is de allochtone gemeenschap zich er sterk van bewust dat het volgen van hoger onderwijs een belangrijke voorwaarde is voor het bereiken van een goede plaats in de maatschappij. Tegelijkertijd ziet men hierbij dat deze studenten, terecht, ook «waar voor hun geld» willen. De deelname van met name mannen uit de blanke arbeidersklasse wordt door de gesprekspartners wel als problematisch gezien. Deze groep neemt nauwelijks deel aan het hoger onderwijs en lijkt ook niet bereikbaar voor acties om hen alsnog te betrekken.

Het toelatingssysteem kan er, aldus Brian Follet van de University of Warwick, toe leiden dat er een scheiding ontstaat tussen de «slimmen» en de «minder slimmen». De goede universiteiten kunnen goede studenten aantrekken en hebben het dus relatief makkelijk om goed te blijven zoniet nog beter te worden. Het is echt een marktmechanisme wat voor de minder goede studenten leidt tot een hard resultaat. Het ontbreken van standaarden voor het eindniveau van de verschillende opleidingen zou ertoe kunnen leiden dat de zwakkere universiteiten met de zwakkere studenten «door de bodem zakken» van het academisch niveau.

6. «Oxbridge»

Herhaalde malen is tijdens het werkbezoek de bijzondere positie van de universiteiten van Oxford en Cambridge aan de orde geweest. Deze oudste universiteiten van het VK hebben in de loop der eeuwen een positie bereikt die hen onvergelijkbaar maakt met de andere universiteiten in het VK. Oxford en Cambridge zijn rijke universiteiten. Zij kunnen zich daardoor een docent/student ratio veroorloven van 1:3, terwijl bijvoorbeeld de Universiteit van Westminster een ratio van 1:30 moet hanteren. Niemand heeft in twijfel getrokken dat Oxford en Cambridge onderwijs en onderzoek leveren van hoge kwaliteit. Wel is van diverse kanten de aantekening gemaakt dat het gevaarlijk is om Oxford en Cambridge als norm te hanteren. De beschikbare middelen van deze universiteiten en de overige universiteiten zijn niet vergelijkbaar, maar ook de doelen van de universiteiten zullen veelal niet gelijk zijn; zoals Sir David Roberts, Provost van de University College Londen het uitdrukte: «Oxbridge zal misschien

mikken op het opleiden van een mogelijke Nobelprijswinnaar, wij mikken op het mogelijk krijgen van een baan voor onze studenten.» Dankzij hun goede reputatie kunnen Oxford en Cambridge studenten rekruteren die relatief makkelijk studeren en dankzij de lage student/docent-ratio vrijwel verzekerd zijn van het behalen van hun diploma's. Oxford en Cambridge realiseren daarmee een bijna 100% output. Tevens kunnen zij dankzij hun reputatie veel en duur onderzoek aantrekken. Daarbij leidt het Engelse financieringssysteem, waarbij de onderzoeksfinanciering afhankelijk is van de kwaliteit en kwantiteit van het in het voorgaande jaar geleverde onderzoek, ertoe dat Oxford en Cambridge ieder jaar opnieuw in aanmerking komen voor de extra financiering. Ook in het VK zijn de universitaire titels formeel van gelijke waarde, ongeacht aan welke universiteit de titel behaald is. In de praktijk worden afgestudeerden echter vaker beoordeeld op de universiteit waar zij gestudeerd hebben dan op de titel die behaald is. Potentiële werkgevers laten bij de beoordeling van een titel tevens de naam en de uitgangspunten van de universiteit meewegen.

7. Het waarborgen van het academisch niveau

De autonome positie van het hoger onderwijs brengt met zich mee dat de onderwijsinstellingen zelf verantwoordelijk zijn voor het realiseren van een voldoende academisch niveau van het onderwijs. De concurrentiepositie waarin de universiteiten zich bevinden, zij moeten immers ieder jaar weer voldoende aanmeldingen zien te krijgen, maakt dat de universiteiten zelf een groot belang hebben bij het realiseren van een voldoende academisch niveau. De universiteiten hebben hun naam en hun filosofie hoog te houden. Daarbij leggen verschillende universiteiten verschillende accenten: van een meer marktgerichte opleiding tot een zuiver academisch gerichte opleiding.

Hoewel het voor universiteiten in financieel opzicht aantrekkelijk kan zijn om kwetsbare opleidingen met hoge kosten en weinig studenten af te stoten, zien de instellingen het veelal als een onderdeel van hun taak en in het belang van een brede academische omgeving, om ook dit soort opleidingen te blijven aanbieden. Ook speelt hierbij dat het hebben van kleinschalige bijzondere opleidingsrichtingen kan bijdragen aan de goede reputatie van de instelling waardoor het gezien kan worden als een investering in de concurrentiepositie van de instelling.

Naast de eigen verantwoordelijkheid van de instellingen, is ook voorzien in een centraal geregeld toezicht middels een visitatieprocedure. Eens in de vijf jaar wordt iedere opleiding in een visitatieprocedure opgenomen. Een visitatiecommissie (bestaande uit medewerkers van verschillende universiteiten) onderzoekt in opdracht van de Funding Council of de opleiding nog voldoende academisch gehalte heeft, voldoende maatschappelijk relevant is en hoe bijvoorbeeld de arbeidsmarktpositie van de afgestudeerden zich heeft ontwikkeld. Indien het oordeel van de visitatiecommissie negatief is, geeft de Funding Council de universiteit 12 maanden de tijd om een en ander te verbeteren. Leidt dat niet tot een voldoende verbetering, dan kan dat leiden tot (gedeeltelijke) beëindiging van de financiering van die opleiding.

Een andere waarborg ten behoeve van het realiseren van voldoende academisch niveau wordt door sommige universiteiten gezocht in de betrokkenheid van collega's van andere universiteiten bij de examinering.

8. De Open Universiteit (OU)

Binnen het universitair systeem in het VK neem de Britse Open University een bijzondere plaats is. Deze universiteit heeft meer dan 200 000 volwassen studenten en is daarmee de grootste onderwijsinstelling van

het VK. Van de 200 000 studenten volgen er 150 000 een opleiding die leidt tot enige graad, waarvan 15 000 tot een Phd-graad. Circa 50% van de studenten van de OU behoort tot de «arbeidersklasse» en circa 5000 studenten hebben een handicap die het hen bemoeilijkt om aan een reguliere onderwijsinstelling te studeren. In het nationale systeem van kwaliteitsmeting bezet de OU de 10e plaats voor het onderwijs een plaats tussen de 20e en de 30e voor onderzoek.

De OU heeft een grote impuls gekregen door de toenmalige minister van hoger onderwijs, Margaret Thatcher die door een uitbreiding van de OU hoopte te kunnen besparen op het reguliere hoger onderwijs. Er is veel aandacht voor de ontwikkeling van goed onderwijsmateriaal. Via 7000 docenten kunnen studenten persoonlijke begeleiding krijgen als dat nodig is. De OU heeft naast de onderwijsafdeling ook een grote onderzoeksafdeling. Dit is naar het oordeel van de OU noodzakelijk om het academisch onderwijs te ondersteunen. Het onderzoek van de OU is sterk gericht op onderzoek naar onderwijsmethoden, leermiddelen en manieren van leren. Daarnaast wordt «gewoon» onderzoek verricht om de academisch geschoolde docenten een stimulerende omgeving te kunnen bieden. Cruciaal voor een OU is een goed gereguleerd administratief en logistiek systeem om het contact met alle studenten te kunnen onderhouden en hen op het juiste moment van de juiste onderwijsmaterialen te kunnen voorzien.

Studenten aan de OU betalen voor een undergraduate opleiding circa 3000 pond. De voorgenomen invoering van collegegeld voor de undergraduate opleidingen aan de reguliere universiteiten, zal maken dat de concurrentiepositie van de OU in financieel opzicht verbeterd wordt. Vergeleken met de Nederlandse Open Universiteit is de situatie van de Britse OU in een aantal opzichten afwijkend. In de eerste plaats is het reguliere universitaire onderwijs in het VK veel langer veel elitairder geweest dan in Nederland. De Britse OU voorzag dan ook veel meer in een behoefte die leefde bij de «lagere» sociale klassen en die op een andere manier moeilijk te vervullen was. In de tweede plaats heeft de Britse OU door nauwe samenwerking met de BBC grote bekendheid gekregen: programma's van de OU zijn dagelijks op de televisie te zien, waardoor iedereen er wel eens mee in aanraking komt. De veranderende rol van de BBC in het digitale tijdperk zal voor de Britse OU dan ook wel eens cruciaal kunnen blijken te zijn. In de derde plaats is er altijd een stevige politieke steun geweest voor de Britse OU (al dan niet uit bezuinigingsoogpunt). De omvang van de Britse bevolking en de voertaal van de Britse OU, tenslotte maakt dat zij een schaalvoordeel kan realiseren wat voor de Nederlandse OU nooit bereikbaar zal zijn.

De OU zal een belangrijke bijdrage kunnen leveren aan «een leven lang leren». Meer en meer richt de OU zich dan ook op een modulair aanbod zodat ieder er uit kan kiezen wat bij hem of haar op dat moment het beste past. Daarbij richt de OU zich ook meer op post-doctorale opleidingen. Via netwerken in bedrijven worden potentiële studenten geïnteresseerd voor een opleiding of module. In het administratieve en onderwijssysteem zijn bovendien diverse prikkels ingebouwd die studenten stimuleren om in te schrijven op vervolgmodes.

De OU investeert veel in de ontwikkeling van multi-media. De begrenzing wordt echter gevormd door de mate waarin studenten bereid en in staat zijn om te investeren in hardware. Daarom wordt ook gezocht naar de inzet van mogelijke externe providers. De OU constateert dat er niet of nauwelijks samenwerking tot stand komt tussen de universiteiten op het gebied van de ICT-ontwikkeling en de standaardisatie daarvan. De multi-mediale producten van de OU zijn voor andere universiteiten

meestal niet erg bruikbaar, omdat zij een geïntegreerd onderdeel vormen van een curriculum.

9. De National Committee of Inquiry into Higher Education, de «Dearing-committee»

9.1 De Commissie

In een besluit dat zowel de steun had van de Conservative Party als van de Labour Party is de National Committee of Inquiry into Higher Education onder leiding van Sir Ron Dearing ingesteld. De opdracht aan de commissie en de benoeming van de 17 leden had eveneens de steun van zowel de Conservative als de Labour Party, daarmee was het mandaat gegarandeerd onafhankelijk van de uitkomst van de op dat moment op handen zijnde verkiezingen. De opdracht aan de Dearing-committee luidde vertaald:

Het ontwikkelen van een toekomstvisie op de wijze waarop de doelstelling, vormgeving, structuur, omvang en financieringswijze van het hoger onderwijs – inclusief financiële ondersteuning voor studenten – zich zouden moeten ontwikkelen om tegemoet te komen aan de behoeften van het Verenigd Koninkrijk in de komende 20 jaar.

9.2 De toekomstvisie voor de komende 20 jaar

De toekomstvisie voor de komende 20 jaar zoals die door de Dearing-Committee is opgesteld heeft als leidend principe «The learning society», zoals ook terugkomt in de titel van het eindrapport. Het VK moet, aldus de Dearing-Committee, tot een samenleving uitgroeien waarin men zich verbindt aan «een leven lang leren». Dat vereist inspanningen van individuen, de staat, werkgevers en onderwijsgevers. Onderwijs verrijkt het leven en is een fundamentele voorwaarde om de kwaliteit van het leven te verhogen. Daartoe moet de overheid een beleid voeren gericht op onderwijs op alle niveaus en onderzoek op alle terreinen, dat zich kan meten met de wereldtop. De Dearing-Committee verwacht dat de grenzen tussen beroepsopleidingen en academische opleidingen zullen vervallen door een groeiende samenwerking van het hoger onderwijs en de industrie, de handel en de openbare dienstverlening. In zo'n samenwerking moet iedere partner zijn verplichtingen jegens de anderen onderkennen en waar maken.

De studentenaantallen zullen dankzij de nationale wens en noodzaak opnieuw stijgen, zo voorziet de commissie. De wijze waarop het hoger onderwijs weet om te gaan met de uitdagingen en mogelijkheden die hier in de komende jaren uit zullen voortvloeien, zullen bepalend zijn voor de toekomst van het hoger onderwijs.

De toekomst vereist volgens de Dearing-Committee van het hoger onderwijs dat het alle studenten, van de meest briljante tot en met degenen die met de hakken over de sloot hun diploma zullen halen, aanmoedigt en in staat stelt om boven hun verwachtingen te presteren. Daarbij zullen de normen niet mogen worden versoepeld, maar moet gewaarborgd zijn dat studenten voldoende worden toegerust op een niveau dat zich kan meten met de rest van de wereld. Het VK moet ernaar streven om bij de wereldtop te horen wat betreft de toepassing van effectief leren en goed onderwijzen. Ook het onderzoek moet van excellent niveau zijn en de resultaten moeten ten goede komen aan de maatschappij als geheel.

Het hoger onderwijs moet een bijdrage leveren aan een cultuur die nieuwsgierigheid aanmoedigt, dogma's uitdaagt en nieuwe ideeën

voortbrengt. Zo vervult het een functie als het geweten van de democratische samenleving: gebaseerd op respect voor de rechten van het individu en de verantwoordelijkheden van het individu voor de samenleving als geheel. Hoger onderwijs is fundamenteel voor een gezonde samenleving in sociaal, economisch en cultureel opzicht, zo schrijft de Dearing-Committee. Het levert een bijdrage niet alleen door de intellectuele ontwikkeling van de studenten, maar ook door bij te dragen aan het collectieve weten en begrijpen van de wereld als geheel, door het beschermen en verder ontwikkelen van de cultuur, en het promoten van de waarden die hoger onderwijs karakteriseren: respect voor bewijs, respect voor individuen en hun gezichtspunten, en het zoeken naar de waarheid.

De bedrijfsvoering van het hoger onderwijs moet helder zijn, inzichtelijk voor studenten en de maatschappij en blijvend moeten de mogelijkheden onderzocht worden om de rol en het functioneren van het hoger onderwijs verder te verbeteren. Hiervoor is het onder meer noodzakelijk dat men kan beschikken over professionele en toegewijde medewerkers, die goed zijn opgeleid, worden gerespecteerd en adequaat gewaardeerd. Het hoger onderwijs in het VK dient te kunnen beschikken over een reeks van diverse, autonome, goed geleide instellingen die zich er elk op toeleggen om op maximale wijze hun missie te volbrengen. De toenemende interdependentie tussen studenten, instellingen, de economie, de werkgevers en de staat moet volgens de Dearing-Committee meer benadrukt worden en het moet duidelijk zijn wat ieder bijdraagt en wat de onderlinge verbondenheid eenieder oplevert.

9.3 De aanbevelingen

De Dearing-Committee heeft in zijn rapport 93 aanbevelingen gedaan voor de verbetering en versterking van de toekomstige positie van het hoger onderwijs. In het algemeen beveelt de commissie de regering aan om over vijf jaar en vervolgens iedere tien jaar een onderzoek te verrichten naar de toekomstige positie van het hoger onderwijs en gewenste beleidswijzigingen. Een andere beleidsaanbeveling aan de regering betreft de ontwikkeling van een lange termijn strategie inzake de voorziene verdere toename van het aantal studenten. Bij de allocatie van fondsen voor de uitbreiding van hoger onderwijs zou de overheid voorrang moeten geven aan die instellingen die kunnen aantonen dat zij een daadwerkelijke bijdrage leveren aan de vergroting van de toegankelijkheid.

De Dearing-committee toont zich bezorgd over het aanzien van onderzoek versus het aanzien van onderwijs en de daaruit voortvloeiende aandacht voor en kwaliteit van het lesgeven. Een van de aanbevelingen aan de vertegenwoordigende lichamen van de instellingen is dan ook om een professioneel instituut voor Leren en Onderwijzen in het hoger onderwijs in het leven te roepen. Aan nieuw aan te stellen wetenschappelijk medewerkers met onderwijstaken zullen volgens de Committee, hogere eisen gesteld moeten worden inzake hun onderwijscapaciteiten.

De Committee heeft vastgesteld dat in het VK de inhoud, opzet en doelen van de diverse opleidingen niet gespecificeerd zijn. Zij beveelt de hoger onderwijsinstellingen dan ook aan om voor iedere aangeboden opleiding opleidingsspecificaties op te stellen die in elk geval omvatten welke wetenschappelijke bagage de student geacht wordt zich eigen te maken en welke kennis en vaardigheden hij moet beheersen. De Quality Assurance Agency zou de opdracht moeten krijgen om de kwaliteitsgarantie en publieksinformatie terzake te verzorgen, alsmede de

opleidingsspecificaties te controleren en de kwaliteitsinfrastructuur te bewaken.

De financiële ondersteuning van studenten zou aldus de commissie jaarlijks door de regering beoordeeld moeten worden in relatie tot de prijs- en loonstijgingen. Op de lange termijn zou de overheidsfinanciering voor het hoger onderwijs mee moeten groeien met het Bruto Nationaal Produkt. De Dearing-Committee doet eveneens aanbevelingen om studenten en afgestudeerden te laten bijdragen in de kosten van het hoger onderwijs.